

V tistih kritičnih časih sta vstala iz vrst, od koder je bilo pomoči najmanj pričakovati, dva moža: Dominik in Frančišek in s svojimi gigantskimi močmi podprla stebre razdirajoče se lateranske cerkve. In to se v zgodovini v najkritičnejših dneh za Cerkev vedno ponavlja. Tone Čokan.

Umetnost

Razstava Karle Bulovčeve v Jakopičevem paviljonu.

Po več kot desetletnem premoru smo imeli zopet priliko videti kolektivno razstavo umetnostnih del (risb, plastike) te zanimive umetnice. Prerez razstave, ki je bila prav za prav retrospektivnega značaja, nam je pokazal zanimivo, aktivno in neizprosno borbo za čim adekvatnejši in svojski izraz.

Umetnost Karle Bulovčeve, ki je gotovo izredno svojska in osebna, nima značaja lahkega in zgolj reproduktivnega dojemanja zunanjega sveta, niti, kar bi pričakovali spričo ženske roke, le dekorativnega, v sebi zaključenega in zadovoljnega pretvarjanja realnih oblik v ornamentalne like, marveč nosi pečat žgoče in razvihrane umetnostne osebnosti, ki samotna in uporna oblikuje pojave sveta po svojih in le po svojih vidikih ter težnjah. Za njo, posebno v zgodnjih letih njenega umetnostnega ustvarjanja, sploh ne obstoja kompromis v smislu realističnega ali boljše »idealizirajočega« polklona umetnostnemu objektu, marveč prej nasprotno — kar pride do izraza posebno pri portretu — poudarjanje naturalističnega detajla, ki v zunanjem izrazu pelje do vtisa brutalnosti in namerne grdosti predmeta.

Iz takega značaja umetnosti Karle Bulovčeve je treba razumeti ves razvoj njene umetnosti, kolikor jo obsegajo dela na pričujoči razstavi. Zgodnja dela iz pribl. 1930. očitujejo znamenja mladostne neugnanosti in zavednega napa za individualno, uporno formo. Taka je »Deklica s papigami« in »Portret I. Severja«. Razgibana postava deklice, svojska kompozicija, slikovita obdelava telesa, eksotične ptice, vse jasno pripoveduje o umetnični težnji po čim osebnejši snovi in predvsem umetnostni rešitvi. Pri portretu se ta doba označuje z grobimi, abruptnimi prehodi svetlobe in sence, ostri izrisanosti detajlov in dušeslovni upornosti upodobljenec. Časovno pade to delo v dobo razcveta ekspresionistične umetnosti pri nas ter sta ekspresivnost in delna stilizacija predmetov povsem razločljivi. Poslej gre razvoj Karle Bulovčeve vedno doslednejše v realistično smer. Kakor splahneva baročna razgibanost figur in se umika mirni, toda monumentalni pozi, tako iz obrazov upodobljenec izginja odljuden in uporniški odsvit ali bučen smeh ter daje prostor mirnemu ali celo malce vdanemu čustvu (okoli 1934.). Portret, ki je bil prej ali upornik ali pa direktna selekcija detajlov »grdega«, se umakne portretni podobi velikega formata, kjer stopa na prvo mesto dušeslovna oznaka upodobljenca in pomembnost celotne figure za dosego psihične interpretacije. Taka je podoba knezoškofa dr. Gregorija Rožmana. (Glej prilogo!) Upodobljenec drži v levici odprto knjigo, z desnico gestikulira. Do velike veljave je prišla monumentalna draperija, ki je sedaj postala sestaven del portreta, in nosi tudi izrazno vlogo. Miren, globoko človeški izraz na obrazu upodobljenca, monumentalno zamišljena kompozicija, dvignejo ta portret do

zavidne kvalitete. Najnovejša dela kot so »Danica«, »Akt«, »Podoba pisatelja« itd., kažejo umetnost Karle Bulovčeve v novi luči. Realizem, ki se je v zgodnejšem delu izgubljal predvsem v podrobnostih, je sedaj objel celoten umetnostni predmet (prim. obdelavo telesa »Akta« in »Deklice s papigami«!), še več važnosti se polaga na eksaktno dušeslovno oznako upodobljenca in sploh na celotno kompozicijo. Svetloba, ki je nekoč služila upornemu pripovedovanju in apoteozi grdega, se je sedaj udinjala mirnemu, skoraj vdanemu človeškemu čustvu.

Razstava je doživela moralno prav dober uspeh.

S. Mikuž.

Obisk pri slikarju prof. G. A. Kosu ob dovršitvi »Umestitve koroških vojvod«.

Pretekli teden sem se oglasil pri slikarju prof. G. A. Kosu v njegovem ateljeju v Kolizeju na Gosposvetski cesti. Kakor smo že poročali v lanskem Domu in svetu, je dobil prof. G. A. Kos prvo nagrado v natečaju za zgodovinske slike, namenjene okrasitvi prostorov banske palače, in sicer za temi: »Umestitev vojvoda na Gosposvetskem polju« ter »Kmečki upor«. Prva podoba je po skoraj enoletnih pripravah in delu končana ter ji posvečamo na tem mestu nekaj vrstic s pripomnjo, da bomo o delu samem, ko bo dovršeno v celoti, v obliki eseja obširneje izpregovorili. Kajti delo bo, sodeč po tej prvi veliki kompoziciji, tako za osebni razvoj umetnikov, še bolj pa za razvoj celotne slovenske umetnosti, tako usodne važnosti, da se ji v obliki kratkega poročila ne smemo in ne moremo približati.

Že samo s tehničnega vidika je to prvo delo izredno zanimivo in so njegova snov ter velike dimenzije postavile slikarja pred povsem nove probleme, o katerih mi je dal g. prof. G. A. Kos nekatere zanimive podatke.

Velikost slike $2\text{ m} \times 7.25\text{ m}$ postavlja delo na mesto največje slovenske oljnate podobe doslej. Platno, na katerem je slika izvršena, je moral umetnik zaradi velikosti podobe in pa, da bi zadostil čim večji kvaliteti gradiva, naročiti v Belgiji. Barve so prav tako inozemske, holandske, torej po kakovosti med najboljšimi, kar se jih danes uporablja v oljnatem slikarstvu. Velikost kompozicije je povzročila težavo s prostorom, kje naj se slika izvrši, in ko se je moral umetnik zadovoljiti z lastnim ateljejem, je bil prisiljen zaradi njegove majhne prostornine skonstruirati posebno napravo, ki mu je omogočala napeti platno in delo dovršiti. Zgodovinska snov je postavljala slikarja, če je hotel podati verno sliko časa, pred nalogo vestnega študija časovnih posebnosti in značilnosti, tako opreme, obleke in orožja. Umetnik je po lastnih risbah dal izvršiti poedine kose obleke, jo oblekel modelom ter se tako čim eksaktnije približal času. Tudi fiziognomije oseb, ki nastopajo na platnu, niso zgolj proizvodi umetnikove fantazije. Ker si tu pač ni mogel izbrati »modelov« iz srednjega veka, je risal značilne glave naših kmetov in delavcev na Gorenjskem in deloma iz okolice Ljubljane ter na tak način svet in dogajanje slike čim bolj pripeljal v realizem.

Že samo to tehnično delo in predštudije za sliko nam kažejo, koliko truda, znanja in popolne predanosti predmetu je vložil umetnik v to veliko delo. Toda tudi zasnova kompozicije ni nastala slučajno ter po površnih skicah, marveč trojica osnutkov, ki jih je izvršil umetnik za sliko,